GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 22225
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22225 (מסלול גמיש)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
יש לענות על שאלה אחת מכל פרק.
פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה – (1×50) – 50 נקודות
פרק שני – המאבק על הקמת מדינת ישראל – (1×50) – 50 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: 1. ספר הלימוד שאושר בנושא מלחמת העולם השנייה והשואה וספר הלימוד שאושר בנושא המאבק על הקמת מדינת ישראל.
בספרים יכולים להיות קטעים מסומנים במדגש (מרקר) או בעיפרון, אך בלי הערות בכתב, וכן תקופות או נושאים מסומנים באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר.
2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".
שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מִספר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
נספח: לשאלה 4 (תצלומים)

בהצלחה!

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

תשובות סופיות

פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה (50 נקודות)

שאלה 1

א. ההבדל: מקור 1 (גבלס) – תמיכה גורפת של הציבור בחרם ("הציבור הוכיח סולידריות מלאה בכל מקום"; 150,000 פועלים; "הוכחנו לעולם כולו שאנו יכולים לסמוך על האומה כולה"). מקור 2 (פרידלנדר) – תגובות מגוונות, מאדישות ועד התנגדות ("התושבים אדישים למדי לחרם"; "התעקשו לקנות בחנויות 'יהודיות'"; "לא גילו איבה ל'אויבי העם'").
סיבות (שתיים מתוך): סוג המקור – יומן אישי סובייקטיבי מול מחקר היסטורי מבוסס מקורות; יוצר המקור – שר התעמולה ויוזם החרם מול היסטוריון (ויהודי ניצול שואה) המחויב לאמת; מועד – נכתב ביום החרם עצמו מול עשרות שנים אחר כך, עם פרספקטיבה ומחקר רחב.
דימוי היהודי: היהודי כטפיל כלכלי המנצל את העם הגרמני – חרם על עסקים יהודיים כדי לפגוע בפרנסתם; "היהדות העולמית" הזוממת נגד גרמניה – החרם הוצג כתגובה ל"תעמולת הזוועה" בחו"ל; היהודי כאויב גזעי ("אויבי העם") שיש להוציאו מן החברה ומן הכלכלה הגרמנית.

ב. מקור מספר הלימוד המבטא פעולה לקידום הסדר החדש (למשל תזכיר הימלר, מאי 1940, על היחס לאוכלוסייה הלא-גרמנית במזרח).
דוגמאות נוספות: כיבוש שטחים שבהם חיו עמים "נחותים" כדי להבטיח "מרחב מחיה"; סיפוח מערב פולין, גירוש פולנים ויהודים ויישוב גרמנים במקומם; ניצול כלכלי – העברת מזון, חומרי גלם, אוצרות לגרמניה; עבודת כפייה; פגיעה בשכבות המשכילות בפולין (רצח, סגירת אוניברסיטאות); הקצבות מזון מזעריות; "המתת חסד" בגרמניה; מבצע ברברוסה; תחילת "הפתרון הסופי" – בורות הירי.

שאלה 2

א. דפוס מן המקור: שיתוף פעולה עם הנאצים – השוטרים הליטאים גירשו את היהודים לגטו ("בעיצומו של לילה גירשו [השוטרים] הליטאים את היהודים מבתיהם"; "מכות שהונחתו בקֵת רובה"). או: עמידה מן הצד/ניצול – השכנים והשוערים הפולנים "נוטלים הכול", "רעידת הידיים התאוותנית".
מניעים לשיתוף פעולה: אנטישמיות והזדהות עם הנאצים; דימוי היהודים כקומוניסטים אחרי הכיבוש הסובייטי; בצע כסף ורכוש יהודי; נקמה.
(מניעים לעמידה מן הצד: אנטישמיות וניכור; פחד מן הכובש; חשש מענישה קולקטיבית; מאבק הישרדות.)
מקור מספר הלימוד על דפוס אחר – למשל הצלה: הצלת יהודי דנמרק (אוקטובר 1943) או חסידי אומות העולם.

ב. תחומי פעילות – דמיון: שניהם יזמו פעילות חינוך ותרבות וסיפקו שירותי סעד וסיוע. הבדל: היודנראט אחראי לכל תחומי החיים בגטו (דיור, מזון, בריאות, סדר) וגם ביצע את הוראות הנאצים (מפקד, מיסים, גיוס לעבודת כפייה); מדריכי תנועות הנוער – חינוך ערכי, עיתונות מחתרתית, קשר בין גטאות (קשריות), הובלת המרד.
קשיים – דמיון: תנאים קיצוניים (רעב, בידוד, מחלות) ואיסור על חינוך ותרבות – פעולה במחתרת וסכנת ענישה. הבדל: היודנראט – הנהגה כפויה במגע ישיר עם הנאצים, אחריות כלפי הציבור וביקורתו, דילמות קשות; תנועות הנוער – הנהגה וולונטרית ללא מגע ישיר עם הנאצים, שזכתה לאמון, וקשייה – מתן תקווה ומשמעות מול המציאות.

שאלה 3

א. השינוי: ממצב של עליונות צבאית וניצחונות (1939) למצב של נסיגות ותבוסות (1943). בקריקטורה: ב-1939 החיילים צועדים בראש מורם, אוחזים בנשק ושועטים קדימה, במדים ובמגפיים; ב-1943 ידיהם מורמות בכניעה, ראשם מושפל, חבושים, בבגדים קרועים, יחפים או במגף אחד.
גורמים (שניים מתוך): הכישלון בחזית המזרחית – החורף הרוסי וסטלינגרד (כניעה, פברואר 1943); הצטרפות ארה"ב (דצמבר 1941) וכוח האדם והייצור של בעלות הברית; המפנה בצפון אפריקה – אל-עלמיין (נובמבר 1942) וכניעת הכוחות בתוניסיה (מאי 1943); נחיתת בעלות הברית בסיציליה (יולי 1943); ועידת קזבלנקה (ינואר 1943); כישלון בקורסק (יולי 1943).

ב. מדוע 1942–1943: בתקופה זו הגיעו לגטאות ידיעות על הרצח ההמוני ביהודי השטחים שנכבשו בברית המועצות; חברי תנועות הנוער הבינו שהרצח הוא חלק מתוכנית כוללת להשמיד את כל יהודי אירופה; ההכרה שההשמדה צפויה ולכן יש להיערך למאבק מזוין כדי להתגונן מפני הגורל הצפוי. מקור מספר הלימוד – למשל כרוז אבא קובנר "אל נלך כצאן לטבח" (וילנה, 1 בינואר 1942).
מדוע לא כולם תמכו (שתיים מתוך): התקשו להאמין שהנאצים מתכוונים להשמיד את כל היהודים, וחשבו שגטו יצרני ומועיל לא יחוסל; חשש שמרד שתבוסתו ידועה מראש יגרום לחיסול מיידי של הגטו (ענישה קולקטיבית); ידיעות על המצב בחזית נטעו תקווה להשרדות עד סוף המלחמה.

פרק שני – המאבק על הקמת מדינת ישראל (50 נקודות)

שאלה 4

א. תצלום 1: האונייה "יאשיהו וויג'ווד" עמוסה בפליטים – מתן מקלט לפליטי השואה בארץ-ישראל והגדלת האוכלוסייה היהודית; השלט ("שרדנו את היטלר... דבר לא ימנע מאיתנו להגיע לארץ מולדתנו") – גיוס דעת הקהל בעולם נגד מדיניות בריטניה, הדגשת המאבק הלא מוסרי של כוחות בריטים חמושים בניצולי שואה.
תצלום 2: חיילים בריטים אוחזים מעפיל פצוע מן האקסודוס – תוצאה של המאבק העיקש של פליטים חסרי מולדת נגד מעצמה קשוחה; גיוס דעת הקהל בעולם; חברי אונסקו"פ ראו בנמל חיפה את הורדת המעפילים בכוח, והדבר השפיע על המלצת הוועדה לסיים את המנדט ולהקים מדינה יהודית.

ב. מאבק צבאי – מטרות: לגרום לבריטים לשנות את מדיניות "הספר הלבן" השלישי ולפתוח את שערי הארץ; לגרום לבריטים לעזוב את ארץ-ישראל. מקור מספר הלימוד – למשל על "ליל הגשרים" (יוני 1946) או על פריצת מחנה עתלית (אוקטובר 1945).
מאבק התיישבותי – מטרות: הרחבת אזורי ההתיישבות לקראת ההכרעה על גבולות המדינה; רכישת קרקעות במקומות שבהם ההתיישבות דלילה כדי ליצור רצף התיישבותי ולהשפיע על תוואי הגבול; חיזוק אזורי הגבול; מאבק במדיניות בריטניה בנושא הקרקעות. מקור מספר הלימוד – למשל על הקמת 11 הנקודות בנגב (אוקטובר 1946).

שאלה 5

א. שיקולים (שלושה מתוך): המחיר הכבד – כוח אדם, תקציבים ("ארץ־ישראל עלתה לנו במחיר יקר"); הציבור הבריטי דרש להתמקד בשיקום אחרי המלחמה ("בריטניה... אינה יכולה לשאת בעול שהוא כבד מדי"); המאבק המתמשך של היישוב ("על אף הטרור... לפעול בתנאים קשים ביותר"; "עלתה לנו בחייהם של מאות מבחורינו"); דעת קהל עוינת בעולם בגלל מדיניות העלייה ("המבקרים אותנו"; "בספקן אוניות, נשק וכסף"); המבוי הסתום בניסיונות להסדר בין יהודים לערבים ("אך אין שיתוף פעולה בין הערבים ליהודים"; "בגלל כישלונם במציאת הסכם").
השפעה על ההימנעות: המחיר הכבד – לא רצתה להיות מחויבת לאכוף את התוכנית; מצב כלכלי קשה – תלות בארה"ב מול רצון שלא לפגוע באינטרסים כלכליים-אסטרטגיים במזרח התיכון ובקשרים עם מדינות ערב (נפט).

ב. תמיכת ההנהגה הציונית: הגשמת חזון הציונות – הכרה בינלאומית בזכות למדינה יהודית בא"י; סיום המנדט ומועד ברור להקמת המדינה; יתרונות: פתיחת השערים לעלייה, רוב שטח הארץ למדינה היהודית – רוב חוף הים, הנגב, רוב העמקים ומקורות המים בצפון.
התנגדות הוועד הערבי העליון: דגל בהקמת מדינה ערבית בכל שטח הארץ – התוכנית מפרה את זכויות הרוב הערבי ואין זכות למיעוט היהודי להקים מדינה עצמאית; התוכנית העניקה למיעוט היהודי כ-55% מן הארץ; מאות אלפי ערבים היו נותרים בתחומי המדינה היהודית.
מקור מספר הלימוד – על התגובה היהודית (השמחה ברחובות בליל 29 בנובמבר) או הערבית (שביתה כללית ותחילת התקפות).

שאלה 6

א. סיבות (שלוש מתוך): ההכרעה הייתה גורלית ומורכבת, עם נסיבות צבאיות ובינלאומיות, ומנהיגי היישוב חלוקים; סיום המנדט ועזיבת הבריטים ב-15 במאי 1948 בעיצומה של מלחמה קשה חייבו להחליט אם להכריז מייד או לדחות; לחץ של מחלקת המדינה האמריקנית לדחות את ההכרזה ולאמץ שלטון נאמנות, ואיום באמברגו על משלוחי נשק וכספים מיהודי ארה"ב; הצורך להעריך את הסיכון בפלישת צבאות ערב המצוידים יותר מול יכולת הכוחות היהודיים; החשש שאם לא ינוצל חלון ההזדמנויות – האו"ם ייסוג מתמיכתו בתוכנית החלוקה.
מקור מספר הלימוד – למשל הערכתו של יגאל ידין בישיבת מנהלת העם (12 במאי 1948) על סיכויים "שקולים".

ב. הסבר: בשלב הראשון (מלחמת האזרחים) – בתחילה התקפות של ערביי ארץ-ישראל על הערים המעורבות, ניתוק יישובים, התקפות בדרכים – והיישוב נקט מגננה; בהמשך יזם את תוכנית ד'. בשלב השני – מדינות ערב פלשו וצה"ל ניסה לבלום, ולאחר ההפוגה עבר להתקפה.
שלב ראשון – מגננה: שיירת יחיעם, שיירת נבי דניאל, שיירת חולדה, המצור על גוש עציון, אסון הל"ה.
יוזמה: מבצע נחשון, כיבוש חיפה, כיבוש טבריה, כיבוש יפו.
שלב שני – מגננה: כיבוש גוש עציון, קרב ניצנים, כיבוש בית שאן, התקדמות מצרית עד "עד הלום", התקדמות סורית עד משמר הירדן, כיבוש הרובע היהודי. התקפה: מבצע חירם, מבצע יואב, מבצע חורב, כיבוש רמלה ולוד.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history